

قوانین و حقوق آب در مدیریت آبهای مرزی

امید بزرگ حساد

استاد دانشگاه تهران

بابک عبدی

مهدی کاظمی

مرکز نشر دانشگاهی

قوانین و حقوق آب در مدیریت آب‌های مرزی

امید بزرگ حداد، بابک عبدی، مهدی کاظمی

ویراستار علمی: چه فلاح مهدی، پور
ویراستار زبانی: هاید عبدالعزیز
حروفچین و صفحه‌آرا: مریمه دین
طراح جلد: سمیه عابدینی
ناظر چاپ: حمیدرضا دمیرچی
مرکز نشر دانشگاهی
چاپ اول ۱۳۹۸
تعداد ۱۰۰
چاپ و صحافی: نوای رسا
۳۲۰۰۰ تومان

نشانی فروشگاه مرکزی: خیابان انقلاب، روبه‌روی سدا، پاساژ خیبری، تلفن: ۶۶۴۰۸۸۹۱، ۶۶۴۱۰۶۸۶

171961647710000111111

فروش اینترنتی: www.iup.ac.ir

حق چاپ برای مرکز نشر دانشگاهی محفوظ است
فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه: بزرگ حداد، امید، ۱۳۵۳-
عنوان و نام پدیدآور: قوانین و حقوق آب در مدیریت آب‌های مرزی / امید بزرگ حداد، بابک عبدی، مهدی کاظمی
مشخصات نشر: تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری: پنج، ۲۰۰ ص: مصور
فروست: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۵۷۴، عمران: ۲۸
شابک: 978-964-01-1574-9
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه

موضوع: حقوق آب (حقوق بین‌المللی)
Water rights (International law)
موضوع: رودهای بین‌المللی - ایران - جنبه‌های حقوقی
International rivers - Iran - Legal aspects
موضوع: آب - افزایش منابع - قوانین و مقررات
Water resources development - Law and legislation
موضوع: حقوق آب - ایران
Water rights - Iran
شناسه افزوده: عبدی، بابک، ۱۳۷۳-
abdi, Babak
شناسه افزوده: کاظمی، مهدی، ۱۳۷۰-
kazemi, Mahdi
شناسه افزوده: فلاح مهدی پور، الهه، ۱۳۶۱- ، ویراستار
رده‌بندی کنگره: K۳۲۹۶
رده‌بندی دیویی: ۳۲۱/۲۲
شماره کتابشناسی ملی: ۵۹۸۴۶۳۱

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	۱ قوانین آب
۳	۱-۱ مقدمه
۴	۲-۱ تعاریف
۷	۳-۱ قوانین منابع مشترک
۸	۴-۱ قوانین آب در دوران باستان
۹	۵-۱ قوانین آب در ادیان
۱۰	۶-۱ سازمان‌های قانون‌گذار بین‌المللی
۱۰	۱-۶-۱ کمیسیون قوانین بین‌الملل (I.L.C)
۱۱	۲-۶-۱ مؤسسه حقوق بین‌الملل (I.I.L)
۱۱	۳-۶-۱ انجمن حقوق بین‌الملل (I.L.A)
۱۲	۴-۶-۱ سازمان دریانوردی بین‌الملل (I.M.O)
۱۲	۷-۱ قوانین و معاهدات بین‌المللی آب
۱۳	۱-۷-۱ قوانین کشتی‌رانی
۱۸	۲-۷-۱ قوانین غیرکشتی‌رانی
۳۱	۸-۱ قوانین داخلی
۳۲	۱-۸-۱ قوانین کشتی‌رانی
۳۹	۲-۸-۱ قوانین غیرکشتی‌رانی
۵۳	۹-۱ قانون جامع آب

صفحه	عنوان
۵۹	۱۰-۱ جمع‌بندی
۵۹	منابع
۶۲	۲ حقوق آب
۶۲	۱-۲ مقدمه
۶۳	۲-۲ تعاریف
۶۴	۳-۲ رابطه حکمرانی و حقوق آب
۶۵	۴-۲ حقوق دریایی
۶۵	۱-۴-۲ سیر تاریخی حقوق دریایی
۶۶	۲-۴-۲ کشوری
۶۹	۳-۴-۲ تجارت دریایی
۷۲	۴-۴-۲ محیط‌زیست
۷۶	۵-۴-۲ آلودگی نفتی دریا
۷۷	۵-۲ حقوق آب
۷۷	۱-۵-۲ سیر تاریخی حقوق آب
۷۸	۲-۵-۲ حقوق خصوصی و عمومی آب
۷۹	۳-۵-۲ حقوق و وظایف مالکین چاه‌ها و قنوات
۸۰	۴-۵-۲ حریم آب‌های سطحی
۸۱	۵-۵-۲ حریم آب‌های زیرزمینی
۹۲	۶-۵-۲ صدور پروانه
۹۵	۷-۵-۲ حق مالکیت آب
۹۸	۸-۵-۲ حقابه
۱۱۲	۹-۵-۲ حقوق مدرن آب
۱۱۲	۶-۲ جمع‌بندی
۱۱۳	منابع
۱۱۶	۳ آب‌های مرزی
۱۱۶	۱-۳ مقدمه
۱۱۷	۲-۳ وضعیت منابع آب ایران و جهان

۱۱۹	۳-۳ مثال‌هایی از مناقشات آبی
۱۱۹	۱-۳-۳ رودخانه اردن
۱۲۱	۲-۳-۳ رودخانه نیل
۱۲۳	۴-۳ مدیریت آب‌های مرزی
۱۲۵	۱-۴-۳ منابع آب سطحی مشترک
۱۲۶	۲-۴-۳ مشکلات بهره‌برداری از منابع آب مشترک
۱۲۸	۳-۴-۳ راهکارهای استفاده بهینه از منابع آب مشترک
۱۳۰	۴-۴-۳ نظریه‌های بهره‌برداری از آب‌های مرزی
۱۳۲	۵-۴-۳ روش‌های تعیین حدود در رودخانه‌های مرزی
۱۴۲	۶-۴-۳ روش‌های تخصیص آب‌های مرزی
۱۴۳	۷-۴-۳ ملاحظات زمانی مناقشات آبی و حل و فصل آنها
۱۴۵	۸-۴-۳ آب‌خوان‌های مشترک مرزی
۱۴۷	۹-۴-۳ پروژه بین‌المللی مدیریت آب‌خوان‌های مشترک (ISARM)
۱۵۳	۵-۳ نگاهی به آب‌های مرزی ایران
۱۵۳	۱-۵-۳ حوضه‌های آبریز مرزی ایران
۱۵۴	۲-۵-۳ رودخانه‌های مرزی ایران
۱۵۵	۳-۵-۳ آب‌های سطحی مشترک میان ایران و پاکستان
۱۵۶	۴-۵-۳ آب‌های سطحی مشترک میان ایران و افغانستان
۱۶۵	۵-۵-۳ آب‌های سطحی مشترک میان ایران و ترکمنستان
۱۶۹	۶-۵-۳ آب‌های سطحی مشترک میان ایران و آذربایجان
۱۷۱	۷-۵-۳ آب‌های سطحی مشترک میان ایران و ترکیه
۱۷۲	۸-۵-۳ آب‌های سطحی مشترک میان ایران و عراق
۱۷۸	۹-۵-۳ رودخانه‌هایی که به دریای عمان و خلیج فارس می‌ریزند
۱۸۱	۱۰-۵-۳ آب‌خوان‌های مرزی ایران
۱۸۶	منابع

مقدمه

افزایش جمعیت، تغییر سبک و استانداردهای زندگی، رشد صنعتی جوامع و گسترش شهرنشینی باعث رشد روزافزون تقاضای آب در سطح دنیا شده است. محدودیت منابع آب به خصوص در مناطق خشک و نیمه خشک جهان، و تغییر شکل منابع آب شیرین^۱ به پساب^۲ و آب شور^۳ و غیره، مدیران بخش منابع آب را با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو کرده است. برای رفع این مشکلات لازم است مدیران^۴، برنامه‌ریزان^۵، مهندسان^۶ و بهره‌برداران^۷ توجه ویژه‌ای به برنامه‌ریزی، طراحی و بهره‌برداری از انواع سامانه‌های آبی اعم از طبیعی و مصنوعی، شهری و روستایی، دولتی و خصوصی، و بزرگ و کوچک داشته باشند. محققان بسیاری نیز در دنیا با انتشار کتاب‌ها و مقالات متعدد کمک‌های شایان توجهی به ارتقای سطح علوم آب در حل مشکلات بخش‌های مختلف در حوزه مدیریت منابع آب کرده‌اند.

افزایش روزافزون مصرف آب در دنیا مدیریت منابع آب را پیچیده‌تر کرده است. عدم وجود تعادل میان عرضه و تقاضای آب، بروز مسائل نوناگون زیست‌محیطی، و آثار مخرب مستقیم و غیرمستقیم تغییرات اقلیمی بر منابع آب مدیریت این منابع را با چالش‌های جدی مواجه کرده است. امروزه، در بیشتر مناطق دنیا، منابع آب عامل محدودکننده توسعه اقتصادی هستند.

-
1. fresh water
 2. waste water
 3. saline water
 4. managers
 5. planners
 6. engineers
 7. operators

کمبود منابع و افزایش مصرف آب در سال‌های اخیر موجب توجه خاص کشورها به آب‌های مرزی^۱ شده است. از آنجا که این آب‌ها می‌توانند عامل بروز تنش و اختلاف در بین کشورها باشند، حقوق آب و مدیریت آب‌های مرزی از موضوعات به‌روز و پرکاربرد در علوم مهندسی منابع آب و علوم سیاسی است. مدیریت آب‌های مرزی و هیدروپلیتیک، شاخه‌ها و مفاهیم مشترکی میان علوم مهندسی منابع آب و جغرافیای سیاسی است و مفاهیم آنها کمک شایانی به حل اختلافات مرتبط با منابع آب می‌کند.

کتاب حاضر، که از جمله معدود آثاری است که در این زمینه به رشته تحریر درآمده، سعی در معرفی و ارائه مطالب آموزشی و کاربردی در خصوص قوانین و حقوق آب و مدیریت آب‌های مشترک به منظور آشنایی هرچه بیشتر دانشجویان و مهندسان آب با این مباحث دارد. گردآوری قوانین و حقوق آب و ارائه روش‌های موجود در مدیریت آب‌های مرزی رجه تمایز این کتاب از آثار اندک مشابه است.

کتاب شامل سه فصل است. فصل اول به مرور تعاریف و سیر تاریخی قوانین و حقوق آب، و سازمان‌های قانون‌گذار و قوانین و معاهدات بین‌المللی و داخلی آب اختصاص دارد. در فصل دوم انواع حقوق مرتبط با آب به تفصیل بررسی می‌شود. در فصل سوم، نمونه‌هایی از مدیریت آب‌های مرزی و مثال‌هایی از مناقشات آبی در دنیا و نیز وضعیت آب‌های سطحی و آبخوان‌های مرزی ایران مورد بحث قرار می‌گیرد.

نو بودن موضوعات مورد بررسی در این کتاب در ایران و کمبود منابع مطالعاتی از یک سو و لزوم ارائه مطالبی منسجم و مفید و قابل درک برای دانشجویان از سوی دیگر، مؤلفان را بر آن داشت که این اثر را در اختیار دانش‌پژوهان قرار دهد. ارائه چنین اثری نه تنها از بعد آموزشی حائز اهمیت است، بلکه می‌تواند به عنوان نمونه‌ای از ارتباط دانشگاه و صنعت در حل چالش‌های آبی الگوبرداری شود.

امید است که خوانندگان با ارائه نظرها، پیشنهادها و انتقادهای خود، موجبات غنای بیشتر و بهبود کیفیت مجموعه حاضر را در چاپ‌های بعدی فراهم آورند.